ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
της 24ης Ιουνίου 2004 *

Στην υπόθεση C-49/02

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Bundespatentgericht (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται στο πλαίσιο της προσφυγής που ασκήθηκε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου από την εταιρία

Heidelberger Bauchemie GmbH,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 2 της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. C. W. A. Timmermans, πρόεδρο τμήματος, J.-P. Puissochet, J. N. Cunha Rodrigues (εισηγητή) και R. Schintgen, και N. Colneric, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. P. Léger,
γραμματέας: M. H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

έχοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Heidelberger Bauchemie GmbH, εκπροσωπούμενη από τον V. Schmitz, Rechtsanwalt,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την H. G. Sevenster,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την P. Ormond, επικουρούμενη από τον D. Alexander, barrister,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους N. B. Rasmussen και T. Jürgensen,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις παρατηρήσεις που ανέπτυξαν προφορικώς η Heidelberger Bauchemie GmbH και η Επιτροπή κατά τη συνεδρίαση της 6ης Νοεμβρίου 2003,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Ιανουαρίου 2004,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 22ας Ιανουαρίου 2002, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 20 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους, το Bundespatentgericht υπέβαλε, βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 2 της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1, στο εξής: οδηγία)

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο προσφυγής που άσκησε η εταιρία Heidelberger Bauchemie GmbH (στο εξής: Heidelberger Bauchemie) κατά της αρνήσεως του Deutsches Patentamt (γερμανικό γραφείο σημάτων, στο εξής: γραφείο σημάτων) να προβεί στην καταχώριση ως σήματος των χρωμάτων μπλε και κίτρινου για ορισμένα υλικά οικοδομών.

Νομοθετικό πλαίσιο

Η συμφωνία TRIPs

3 Η συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στον τομέα του εμπορίου (στο εξής: συμφωνία TRIPs), που προσαρτάται στη συμφωνία για την ίδρυση του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου, της 15ης Απριλίου 1994, εγκρίθηκε στο όνομα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας όσον αφορά τα θέματα της αρμοδιότητάς της, με την απόφαση 94/800/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 1994 (ΕΕ L336, σ.1,

214). Τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1995. Ωστόσο κατά το άρθρο 65, παράγραφος 1 της συμφωνίας TRIPs, τα μέλη δεν είχαν την υποχρέωση να εφαρμόσουν τις διατάξεις της συμφωνίας πριν από την πάροδο ενός έτους, δηλαδή πριν την 1η Ιανουαρίου 1996.

4 Το άρθρο 15, παράγραφος 1, της συμφωνίας TRIPs ορίζει:

«Κάθε σήμα και κάθε συνδυασμός σημάτων, που παρέχει τη δυνατότητα να διακρίνονται τα αγαθά ή οι υπηρεσίες μιας επιχείρησης από τα αγαθά ή τις υπηρεσίες των άλλων επιχειρήσεων, είναι δυνατό να αποτελέσει εμπορικό σήμα. Τα σήματα αυτού του είδους, και ειδικότερα οι λέξεις που αποδίδουν ονόματα προσώπων, τα γράμματα, οι αριθμητικές παραστάσεις, οι παραστάσεις γενικώς και οι συνδυασμοί χρωμάτων, καθώς και οποιοσδήποτε συνδυασμός των ανωτέρω σημάτων είναι δυνατό να καταχωρισθούν ως εμπορικά σήματα. Σε περίπτωση κατά την οποία ένα σήμα δεν παρέχει από τη φύση του τη δυνατότητα να διακριθεί συγκεκριμένο αγαθό ή υπηρεσία, τα μέλη δύνανται να εξαρτήσουν τη δυνατότητα καταχώρισής του από την απόκτηση της δυνατότητας διαφοροποίησης του αγαθού ή της υπηρεσίας μέσω της χρήσης. Τα μέλη δύνανται να θέτουν ως προϋπόθεση για την καταχώριση ότι το σήμα πρέπει να μπορεί να γίνει αντιληπτό διά της όρασης.»

Η κοινοτική ρύθμιση

5 Το άρθρο 2 της οδηγίας που φέρει τον τίτλο «Σημεία από τα οποία είναι δυνατόν να συνίσταται ένα σήμα» έχει την ακόλουθη διατύπωση:

«Το σήμα μπορεί να συνίσταται από οποιαδήποτε σημεία επιδεχόμενα γραφικής παράστασης, ιδίως δε από λέξεις, συμπεριλαμβανομένου του ονόματος προσώπων, από εικόνες, γράμματα, αριθμούς, το σχήμα του προϊόντος ή της συσκευασίας του, εφόσον τα σημεία αυτά μπορούν από τη φύση τους να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχείρησης από τα αντίστοιχα άλλων επιχειρήσεων.»

6 Το άρθρο 3 της οδηγίας, υπό τον τίτλο «Λόγοι απαραδέκτου ή ακυρότητας», προβλέπει τα εξής:

«1. Δεν καταχωρούνται ή, εάν έχουν καταχωρισθεί, είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυρα:

α) τα σημεία από τα οποία δεν δύναται να συνίσταται ένα σήμα·

β) τα σήματα που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα·

γ) τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στο εμπόριο, προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών του προϊόντος ή της υπηρεσίας·

δ) τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις τα οποία έχουν καταστεί συνήθη στην καθημερινή γλώσσα ή στη θεμιτή και πάγια πρακτική του εμπορίου·

[...]

3. Ένα σήμα γίνεται δεκτό προς καταχώριση ή δεν κηρύσσεται άκυρο κατ' εφαρμογή της παραγράφου 1 στοιχεία β', γ' ή δ' εφόσον, πριν από την ημερομηνία της αίτησης καταχώρισης και μετά από τη χρήση που του έχει γίνει, απέκτησε διακριτικό χαρακτήρα. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να προβλέπουν ότι η

παρούσα διάταξη εφαρμόζεται επίσης εφόσον ο διακριτικός χαρακτήρας αποκτήθηκε μετά την αίτηση καταχώρισης ή μετά την καταχώριση.

[...]»

Η γερμανική νομοθεσία

7 Ο Gesetz über den Schutz von Marken und sonstigen Kennzeichen (νόμος για την προστασία των σημάτων και άλλων διακριτικών σημείων), της 25ης Οκτωβρίου 1994 (BGBl. 1994 I, σ. 3082, στο εξής: Markengesetz), που περιέχεται στο άρθρο 1 του Gesetz zur Reform des Markenrechts und zur Umsetzung der Ersten Richtlinien (νόμου για τη μεταρρύθμιση του δικαίου των σημάτων και τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της πρώτης οδηγίας) και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1995, σκοπεί να μεταφέρει την οδηγία στο γερμανικό εθνικό δίκαιο.

8 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του Markengesetz ορίζει:

«Μπορούν να προστατευθούν ως σήματα όλα τα σημεία, ιδίως λέξεις, συμπεριλαμβανομένου του ονόματος προσώπων, εικόνες, γράμματα, αριθμοί, ακουστικά σήματα, τρισδιάστατα σχήματα, περιλαμβανομένου του σχήματος ενός προϊόντος ή της συσκευασίας του, καθώς και άλλα περιβλήματα συμπεριλαμβανομένων χρωμάτων και χρωματικών συνθέσεων, τα οποία μπορούν από τη φύση τους να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχειρήσεως από τα αντίστοιχα άλλων επιχειρήσεων.»

9 Το άρθρο 8 του Markengesetz ορίζει:

«(1) Αποκλείεται να καταχωρισθούν ως σήματα τα δυνάμενα να προστατευθούν σημεία υπό την έννοια του άρθρου 3, τα οποία δεν επιδέχονται γραφικής παραστάσεως.

(2) Αποκλείονται της καταχωρίσεως τα σήματα

1. τα οποία στερούνται διακριτικού χαρακτήρα όσον αφορά τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες,

[...]

(3) Η παράγραφος 2, σημεία. 1, 2 και 3, δεν έχει εφαρμογή αν το σήμα, κατά την ημερομηνία της αποφάσεως περί της καταχωρίσεως έχει επιβληθεί στο κοινό λόγω της χρήσεώς του για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες για τα οποία δηλώθηκε.»

Η κύρια δίκη και τα προδικαστικά ερωτήματα

10 Στις 22 Μαρτίου 1995 η εταιρία Heidelberger Bauchemie υπέβαλε στο γραφείο σημάτων αίτηση καταχωρίσεως ως σήματος των χρωμάτων μπλε και κίτρινου. Υπό τον τίτλο «Παράσταση του σήματος» υπήρχε ένα κομμάτι παραλληλόγραμμο χαρτί

το άνω μισό του οποίου ήταν μπλε και το κάτω μισό κίτρινο. Μαζί με την αίτηση υπεβλήθη η ακόλουθη περιγραφή του σήματος:

«Το σήμα του οποίου ζητείται η καταχώριση αποτελείται από τα χρώματα της αιτούσας επιχείρησης που χρησιμοποιούνται υπό όλες τις δυνατές μορφές ιδίως στις συσκευασίες και στις ετικέτες.

Ο ακριβής προσδιορισμός των χρωμάτων είναι:

RAL 5015/HKS 47 — μπλε

RAL 1016/HKS 3 — κίτρινο.»

11 Η καταχώριση του σήματος ζητήθηκε για ένα κατάλογο διαφόρων προϊόντων οικοδομών και μεταξύ άλλων για κόλλες, διαλυτικά, βερνίκια, χρώματα, λιπαντικά και μονωτικά υλικά.

12 Το γραφείο σημάτων απέρριψε την αίτηση με απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 1996 με την αιτιολογία αφενός ότι το σημείο του οποίου ζητείται η καταχώριση δεν είναι κατάλληλο να αποτελέσει σήμα και δεν επιδέχεται γραφική παράσταση και αφετέρου στερείται διακριτικού χαρακτήρα. Ωστόσο, κατόπιν της αποφάσεως «χρωματικό σήμα μαύρο/κίτρινο» του Bundesgerichtshof (Γερμανία) της 10ης Δεκεμβρίου 1998, το γραφείο σημάτων αναθεώρησε την άποψή του. Με απόφαση

της 2ας Μαΐου 2000 δέχθηκε ότι τα χρώματα μπορούν κατ' αρχήν να συνιστούν σήμα αλλά απέρριψε την αίτηση λόγω ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα. Η Heidelberger Bauchemie άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Bundespatentgericht.

13 Το Bundespatentgericht έκρινε ότι δεν είναι βέβαιο ότι τα απλώς χρωματικά σήματα χωρίς περίγραμμα μπορούν να θεωρηθούν ως «σημεία» επιδεχόμενα γραφική παράσταση κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας. Η διάταξη αυτή αναφέρεται σε σημεία σαφώς και με συγκεκριμένο τρόπο καθορισμένα, άμεσα ορατά και επιδεχόμενα γραφική παράσταση. Η ικανότητα ενός σήματος να εικονιστεί γραφικώς που προβλέπει το άρθρο 2 της οδηγίας δίνει τη δυνατότητα να ληφθεί υπόψη η αρχή της ακρίβειας που απαιτεί το δίκαιο των σημάτων ως προϋπόθεση της καταχώρισης. Είναι αμφίβολο αν ένα αφηρημένο χρωματικό σήμα ανταποκρίνεται σ' αυτή την αρχή. Συνεπώς το άρθρο 2 της οδηγίας χρήζει ερμηνείας προκειμένου να διευκρινιστεί αν τα αφηρημένα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων αποτελούν σημεία ικανά να συνιστούν σήμα. Πρέπει επίσης να εξεταστεί μέχρι ποίου σημείου η προστασία των «αφηρημένων χρωματικών σημάτων» συμβιβάζεται με την ασφάλεια δικαίου που είναι αναγκαία για όλους τους επιχειρηματίες της αγοράς ή αν παρεμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών καθ' όσον παρέχει στους δικαιούχους των σημάτων μονοπωλιακά δικαιώματα πολύ σημαντικά και αδικαιολόγητα έναντι των ανταγωνιστών.

14 Υπό τις συνθήκες αυτές το Bundespatentgericht ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«Πληρούν τα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων που παρουσιάζονται κατά τρόπο αφηρημένο και χωρίς περίγραμμα σε αίτηση καταχωρίσεως, των οποίων οι αποχρώσεις προσδιορίζονται με αναφορά σε χρωματικό δείγμα (Farbpebe) και σύμφωνα με ένα αναγνωρισμένο σύστημα ταξινομήσεως των χρωμάτων, τις προϋποθέσεις για να συνιστούν σήμα κατά την έννοια του άρθρου 2 της [οδηγίας];

Αποτελεί ένα τέτοιο "(αφηρημένο) χρωματικό σήμα" ειδικότερα, κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας

α) σημείο,

β) που μπορεί να διακρίνει τα προϊόντα υποδεικνύοντας την καταγωγή τους,

γ) επιδεχόμενο γραφικής παράστασης;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

15 Με τα ερωτήματα αυτά που πρέπει να συνεξεταστούν το αιτούν δικαστήριο ρωτά κατά τα ουσιώδη αν και ενδεχομένως υπό ποίους όρους τα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων που παρουσιάζονται αφηρημένα και χωρίς περίγραμμα μπορεί να συνιστούν σήμα κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας.

16 Συναφώς το Δικαστήριο έκρινε στις σκέψεις 24 έως 26 της αποφάσεως της 6ης Μαΐου 2003, C-104/01, Libertel (Συλλογή 2003, σ. I-3793), ότι το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και η Επιτροπή έχουν δηλώσει από κοινού, με δήλωση η οποία παρατίθεται στα πρακτικά της συνεδριάσεως του Συμβουλίου για την έκδοση της οδηγίας, ότι «θεωρούν ότι το άρθρο 2 δεν αποκλείει τη δυνατότητα [...] να καταχωρισθεί ως σήμα συνδυασμός χρωμάτων ή μόνον ένα χρώμα [...] υπό την προϋπόθεση ότι τέτοια σημεία μπορούν να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχειρήσεως από εκείνα άλλων επιχειρήσεων» (ΕΕ ΓΕΕΑ 5/96, σ. 607).

17 Ωστόσο, μια τέτοια δήλωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ερμηνεία διατάξεως του παραγώγου δικαίου όταν, όπως εν προκειμένω, το περιεχόμενό της ουδόλως περιλαμβάνεται στο κείμενο της σχετικής διατάξεως και, επομένως, στερείται νομικής σημασίας (αποφάσεις της 26ης Φεβρουαρίου 1991, C-292/89, Antonissen, Συλλογή 1991, σ. I-745, σκέψη 18, και της 29ης Μαΐου 1997, C-329/95, VAG Sverige, Συλλογή 1997, σ. I-2675, σκέψη 23). Εξάλλου, το Συμβούλιο και η Επιτροπή ρητώς αναγνώρισαν τον περιορισμό αυτόν στο προοίμιο της δηλώσεώς τους, κατά το οποίο «[ο]ι δηλώσεις του Συμβουλίου και της Επιτροπής των οποίων το κείμενο παρατίθεται πιο κάτω, όταν δεν περιλαμβάνονται σε νομοθέτημα, δεν προδικάζουν την ερμηνεία του νομοθετήματος αυτού από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων».

18 Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο οφείλει να κρίνει αν, και ενδεχομένως υπό ποίους όρους, το άρθρο 2 της οδηγίας μπορεί να ερμηνευθεί κατά την έννοια ότι τα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων που παρουσιάζονται χωρίς περίγραμμα μπορούν να συνιστούν σήμα.

19 Το άρθρο 15, παράγραφος 1, της συμφωνίας TRIPs ορίζει ότι «οι συνδυασμοί χρωμάτων [...] μπορούν να καταχωρηθούν ως σήματα». Ωστόσο η συμφωνία αυτή δεν δίνει τον ορισμό του «συνδυασμού χρωμάτων».

20 Εφόσον η Κοινότητα είναι μέρος της συμφωνίας TRIPs, οφείλει να ερμηνεύει την περί σημάτων νομοθεσία της στο μέτρο του δυνατού υπό το φως του κειμένου και των σκοπών της συμφωνίας αυτής (βλ. κατ' αυτήν την έννοια απόφαση της 16ης Ιουνίου 1998, C-53/96, Hermès, Συλλογή 1998, σ. I-3603, σκέψη 28).

21 Πρέπει συνεπώς να εξεταστεί αν το άρθρο 2 της οδηγίας μπορεί να ερμηνευθεί κατά την έννοια ότι οι συνδυασμοί χρωμάτων μπορούν να συνιστούν σήματα. .

22 Για να συνιστούν σήμα κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας τα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων πρέπει να πληρούν τρεις προϋποθέσεις. Πρώτον, πρέπει να αποτελούν σημείο. Δεύτερον, το σημείο αυτό πρέπει να είναι δεκτικό γραφικής παραστάσεως. Τρίτον, το σημείο αυτό πρέπει να μπορεί να διακρίνει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχειρήσεως από εκείνα άλλων επιχειρήσεων (βλ., κατ' αυτήν την έννοια, απόφαση Libertel, όπ.π., σκέψη 23).

23 Όπως έχει ήδη κρίνει το Δικαστήριο, τα χρώματα είναι συνήθως απλή ιδιότητα των πραγμάτων (απόφαση Libertel, όπ.π., σκέψη 27). Ακόμη και στον ιδιαίτερο τομέα του εμπορίου, τα χρώματα και οι συνδυασμοί χρωμάτων χρησιμοποιούνται κατά κανόνα για τη δυνατότητά τους να έλκουν ή να κοσμούν χωρίς να μεταφέρουν κάποια σημασία. Δεν αποκλείεται πάντως τα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων να μπορούν, σε σχέση με ένα προϊόν ή μια υπηρεσία, να αποτελέσουν σημείο.

24 Στο πλαίσιο της εφαρμογής του άρθρου 2 της οδηγίας, πρέπει να αποδειχθεί ότι στον τομέα στον οποίο χρησιμοποιούνται, τα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων των οποίων ζητείται η καταχώριση εμφανίζονται πράγματι ως σημείο. Ο σκοπός της απαίτησης αυτής είναι ιδίως να αποφευχθεί η κακή χρήση του δικαίου των σημάτων προκειμένου να επιτευχθεί κάποιο παράνομο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

25 Επιπλέον, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει (αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 2002, C-273/00, Sieckmann, Συλλογή 2002, σ. I-11737, σκέψεις 46 έως 55, και Libertel όπ.π., σκέψεις 28 και 29) ότι η γραφική παράσταση υπό την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα οπτικής αναπαραστάσεως του σημείου, ειδικότερα δε μέσω σχημάτων, γραμμών ή χαρακτήρων, έτσι ώστε να μπορεί το σημείο αυτό να προσδιορίζεται με ακρίβεια.

26 Την ερμηνεία αυτή επιβάλλει η ομαλή λειτουργία του συστήματος καταχωρίσεως των σημάτων.

27 Κατ' αρχάς, η απαίτηση της γραφικής παραστάσεως έχει ιδίως ως λειτουργία να προσδιορίζει το ίδιο το σήμα, ώστε να καθορίζεται το ακριβές αντικείμενο της προστασίας που παρέχει το καταχωρισμένο σήμα στον δικαιούχο.

28 Κατόπιν, η καταχώριση του σήματος σε δημόσιο μητρώο έχει ως αντικείμενο να το καθιστά προσιτό στους χρήστες του μητρώου, ιδίως στις αρμόδιες αρχές και στο κοινό, και ειδικότερα στους επιχειρηματίες.

29 Αφενός, οι αρμόδιες αρχές πρέπει να γνωρίζουν με σαφήνεια και ακρίβεια τη φύση των σημείων που αποτελούν σήμα ώστε να είναι σε θέση να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους σχετικά με την προηγούμενη εξέταση των αιτήσεων καταχωρίσεως και με τη δημοσίευση, καθώς και με την τήρηση πρόσφορου και ακριβούς μητρώου σημάτων.

30 Αφετέρου, οι επιχειρηματίες πρέπει να μπορούν να ενημερώνονται με σαφήνεια και ακρίβεια για τις καταχωρίσεις που πραγματοποιούν ή τις αιτήσεις καταχωρίσεως που υποβάλλουν οι πραγματικοί ή δυνητικοί ανταγωνιστές τους και να λαμβάνουν κατά τον τρόπο αυτό τις προσήκουσες πληροφορίες σχετικά με τα δικαιώματα τρίτων.

31 Επιπλέον, για να μπορεί να επιτελέσει τον ρόλο του ως καταχωρισμένο σήμα, ένα σημείο πρέπει να αποτελεί αντικείμενο διαρκούς και βεβαίας αντιλήψεως που να εγγυάται την πρωταρχική λειτουργία του εν λόγω σήματος. Λαμβανομένης υπόψη της διάρκειας καταχωρίσεως ενός σήματος και του ότι το σήμα μπορεί να ανανεώνεται για περιόδους κατά το μάλλον ή ήττον μακρές, όπως προβλέπει η οδηγία, η γραφική παράσταση πρέπει να είναι διαρκής.

32 Εξ αυτού έπεται ότι μια γραφική παράσταση κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας πρέπει να είναι ιδίως ακριβής και διαρκής.

33 Στο πλαίσιο αυτό μια γραφική παράσταση δύο ή περισσοτέρων χρωμάτων που παρουσιάζονται αφηρημένα και χωρίς περίγραμμα πρέπει να περιλαμβάνει μια συστηματική διευθέτηση που συνδέει τα οικεία χρώματα κατά τρόπο εκ των προτέρων προσδιορισμένο και σταθερό.

34 Η απλή παράθεση δύο ή περισσοτέρων χρωμάτων χωρίς σχήμα ούτε περίγραμμα ή η μνεία δύο ή περισσοτέρων χρωμάτων «υπό όλες τις δυνατές μορφές» όπως αυτή της κύριας υπόθεσης, δεν εμφανίζει τα στοιχεία της ακρίβειας και της σταθερότητας που απαιτεί το άρθρο 2 της οδηγίας όπως ερμηνεύεται στις σκέψεις 25 έως 32 της παρούσας απόφασης.

35 Πράγματι, οι παρουσιάσεις αυτού του είδους θα επέτρεπαν πολυάριθμους διαφορετικούς συνδυασμούς που δεν θα έδιναν τη δυνατότητα στον καταναλωτή να αναγνωρίσει και να απομνημονεύσει ένα συγκεκριμένο συνδυασμό τον οποίο θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει για να επαναλάβει με βεβαιότητα κάποια αγορά ούτε θα επέτρεπαν στις αρμόδιες αρχές και στους επιχειρηματίες να γνωρίζουν την έκταση των προστατευομένων δικαιωμάτων του δικαιούχου του σήματος.

36 Όσον αφορά τον τρόπο παραστάσεως καθενός από τα συγκεκριμένα χρώματα, από τη σκέψη 33, 34, 37, 38 και 68 της προπαρατεθείσας απόφασης Libertel προκύπτει ότι ένα δείγμα του συγκεκριμένου χρώματος που συνοδεύεται από την περιγραφή του μέσω ενός διεθνώς αναγνωρισμένου κώδικα προσδιορισμού μπορεί να συνιστά γραφική παράσταση κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας.

37 Όσον αφορά το ζήτημα αν κατά την έννοια της διάταξης αυτής τα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων είναι ικανά να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχείρησης από αυτά άλλων επιχειρήσεων, πρέπει να εξεταστεί αν αυτά τα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων είναι ή δεν είναι ικανά να μεταφέρουν ακριβείς πληροφορίες ιδίως όσον αφορά την προέλευση ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας.

38 Από τις σκέψεις 40, 41 και 65 έως 67 της προαναφερθείσας απόφασης Libertel προκύπτει ότι, ναι μεν τα χρώματα μπορούν να προκαλέσουν ορισμένους συνειρμούς και να δημιουργήσουν συναισθήματα, πλην όμως, ως εκ της φύσεώς τους, σε πολύ μικρό βαθμό μπορούν να γνωστοποιήσουν συγκεκριμένες πληροφορίες. Τούτο ισχύει ακόμη περισσότερο αν ληφθεί υπόψη ότι λόγω της ελκυστικότητάς τους χρησιμοποιούνται συνήθως και ευρέως για τη διαφήμιση και τη διάθεση των προϊόντων και των υπηρεσιών, χωρίς σχέση με οποιοδήποτε συγκεκριμένο μήνυμα.

39 Εκτός από εξαιρετικές περιστάσεις, τα χρώματα δεν έχουν διακριτικό χαρακτήρα ab initio αλλά μπορούν ενδεχομένως να αποκτήσουν με τη χρήση σε συνδυασμό με τα συγκεκριμένα προϊόντα ή υπηρεσίες.

40 Εντός των ορίων αυτών πρέπει να γίνει δεκτό ότι, κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας, τα χρώματα και οι συνδυασμοί χρωμάτων που παρουσιάζονται αφηρημένα και χωρίς περίγραμμα μπορεί να είναι κατάλληλα να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχείρησης από αυτά άλλων επιχειρήσεων.

41 Σημειωτέον περαιτέρω ότι ακόμη και εάν ένας συνδυασμός χρωμάτων που ζητείται να καταχωρισθεί ως σήμα πληροί τις προϋποθέσεις για να μπορεί να συνιστά σήμα κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας, πρέπει επιπλέον η αρμόδια για την καταχώριση των σημάτων αρχή να κρίνει αν ο συνδυασμός αυτός πληροί τις άλλες προϋποθέσεις που προβλέπει ιδίως το άρθρο 3 της οδηγίας προκειμένου να καταχωρισθεί ως σήμα για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της επιχείρησης που ζητεί την καταχώριση. Η εξέταση αυτή πρέπει να λάβει υπόψη όλες τις πρόσφορες περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, περιλαμβανομένης ενδεχομένως και της γενομένης χρήσης του σημείου που ζητείται να καταχωρισθεί ως σήμα (αποφάσεις Libertel, όπ.π., σκέψη 76 και της 12ης Φεβρουαρίου 2004, C-363/99, Koninklijke KPN Nederland, που δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψη 37). Η εξέταση αυτή πρέπει επίσης να λάβει υπόψη το γενικό συμφέρον να μη περιορίζεται αδικαιολόγητα η δυνατότητα ελεύθερης χρησιμοποίησης των χρωμάτων από τους άλλους επιχειρηματίες που προσφέρουν ομοειδή προϊόντα ή υπηρεσίες με εκείνα για τα οποία ζητείται η καταχώριση (αποφάσεις Libertel, όπ.π., σκέψεις 52 έως 56).

42 Υπό το φως των προεκτεθέντων στα προδικαστικά ερωτήματα αρμόζει η απάντηση ότι τα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων που παρουσιάζονται κατά τρόπο αφηρημένο και χωρίς περίγραμμα σε μια αίτηση καταχωρίσεως και των οποίων οι αποχρώσεις προσδιορίζονται με αναφορά σε ένα χρωματικό δείγμα και εξατομικεύονται σύμφωνα με μια διεθνώς αναγνωρισμένη ταξινόμηση των χρωμάτων μπορούν να συνιστούν σήμα κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας εφόσον:

— αποδεικνύεται ότι στο πλαίσιο εντός του οποίου χρησιμοποιούνται, τα χρώματα αυτά ή οι συνδυασμοί χρωμάτων εμφανίζονται πράγματι ως σημείο και

— η αίτηση καταχωρίσεως περιλαμβάνει μια συστηματική διάρθρωση που συνδέει τα συγκεκριμένα χρώματα κατά τρόπο προκαθορισμένο και πάγιο.

Ακόμη και εάν ένας συνδυασμός χρωμάτων που ζητείται να καταχωρισθεί ως σήμα πληροί τις προϋποθέσεις για να μπορεί να συνιστά σήμα κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας, πρέπει επιπλέον η αρμόδια για την καταχώριση των σημάτων αρχή να κρίνει αν ο συνδυασμός αυτό πληροί τις άλλες προϋποθέσεις που προβλέπει ιδίως το άρθρο 3 της οδηγίας προκειμένου να καταχωρισθεί ως σήμα για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της επιχείρησης που ζητεί την καταχώριση. Η εξέταση αυτή πρέπει να λάβει υπόψη όλα τις πρόσφορες περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, περιλαμβανομένης ενδεχομένως και της γενομένης χρήσης του σημείου που ζητείται να καταχωρισθεί ως σήμα. Η εξέταση αυτή πρέπει επίσης να λάβει υπόψη το γενικό συμφέρον να μη περιορίζεται αδικαιολόγητα η δυνατότητα ελεύθερης χρησιμοποίησης των χρωμάτων από τους άλλους επιχειρηματίες που προσφέρουν ομοειδή προϊόντα ή υπηρεσίες με εκείνα για τα οποία ζητείται η καταχώριση.

Επί των δικαστικών εξόδων

43 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ολλανδική Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή, που υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 22ας Ιανουαρίου 2002 το Bundespatentgericht, αποφαίνεται:

Τα χρώματα ή οι συνδυασμοί χρωμάτων που παρουσιάζονται κατά τρόπο αφηρημένο και χωρίς περίγραμμα σε αίτηση καταχωρίσεως και των οποίων οι αποχρώσεις προσδιορίζονται με αναφορά σε ένα χρωματικό δείγμα και εξατομικεύονται σύμφωνα με μια διεθνώς αναγνωρισμένη ταξινόμηση των χρωμάτων μπορούν να συνιστούν σήμα κατά την έννοια του άρθρου 2 της

πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων εφόσον:

— αποδεικνύεται ότι στο πλαίσιο εντός του οποίου χρησιμοποιούνται, τα χρώματα αυτά ή οι συνδυασμοί χρωμάτων εμφανίζονται πράγματι ως σημείο και

— η αίτηση καταχωρίσεως περιλαμβάνει μια συστηματική διάρθρωση που συνδέει τα συγκεκριμένα χρώματα κατά τρόπο προκαθορισμένο και πάγιο.

Ακόμη και εάν ένας συνδυασμός χρωμάτων που ζητείται να καταχωρισθεί ως σήμα πληροί τις προϋποθέσεις για να μπορεί να συνιστά σήμα κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας, πρέπει επιπλέον η αρμόδια για την καταχώριση των σημάτων αρχή να κρίνει αν ο συνδυασμός αυτός πληροί τις άλλες προϋποθέσεις που προβλέπει ιδίως το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής, προκειμένου να καταχωρισθεί ως σήμα για τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της επιχείρησης που ζητεί την καταχώριση. Η εξέταση αυτή πρέπει να λάβει υπόψη όλα τις πρόσφορες περιστάσεις της συγκεκριμένης περίπτωσης, περιλαμβανομένης ενδεχομένως και της γενομένης χρήσης του σημείου που ζητείται να καταχωρισθεί ως σήμα. Η εξέταση αυτή πρέπει επίσης να λάβει υπόψη το γενικό συμφέρον να μη περιορίζεται αδικαιολόγητα η δυνατότητα ελεύθερης χρησιμοποίησης των χρωμάτων από τους άλλους επιχειρηματίες που προσφέρουν ομοειδή προϊόντα ή υπηρεσίες με εκείνα για τα οποία ζητείται η καταχώριση.

Timmermans Puissochet Cunha Rodrigues

Schintgen Colneric

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 24 Ιουνίου 2004.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του δευτέρου τμήματος

C. W. A. Timmermans